

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی لریستان

Lorestan Chamber of Commerce, Industries, Mines & Agriculture

گزارش کارشناسی مسائل و مشکلات

طرح های زیرساختی و نظام فنی اجرایی

پروژه های عمرانی کشور

تهیه شده از کمیسیون عمران و خدمات مهندسی

بسمه تعالی

طبق سند چشم انداز بیست ساله کشور، جایگاه ایران در سال ۱۴۰۴ دست یافته به «جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری» در سطح منطقه در نظر گرفته شده است. تحقق چنین وضعی جز با اصلاحات ساختاری گسترده، به ویژه در برنامه ریزی اجرای طرح های زیرساختی و کارا شدن نظام فنی اجرای طرح های عمرانی کشور امکان پذیر نیست.

در بررسی عوامل چنین وضعیتی می توان مسائل را در قالب سه گروه زیر طبقه بندی نمود:

- مسائل سیستمی دامنگیر شبکه طرح های نظام فنی اجرایی کشور
- نظام پیدایش و ساختارهای تأمین مالی و اجرای طرح های عمرانی
- مشکلات قانونی و حقوقی حین طراحی، اجرا و بهره برداری طرح ها

در این راستا لازم است ضمن بررسی اصول و مبانی کلی حاکم برنظام فنی و اجرایی، دستگاه های اجرایی عمده، دستگاه های نظارتی، قوانین مهم کشور (همچون قانون اساسی، قانون محاسبات عمومی، قانون برنامه و بودجه و...) را مورد بررسی قرار داد. همچنین می توان با انجام برخی مقایسه های تطبیقی با سایر کشورهای دنیا، راهکارهایی برای بهبود وضعیت شبکه طرح های عمرانی کشور ارائه نمود.

مسائل سیستمی دامنگیر شبکه طرح های نظام فنی اجرایی کشور

هر ساله بودجه طرح ها عمرانی بیش از یک چهارم از بودجه عمومی دولت را تشکیل می دهد، این منبع عظیم مالی که عموماً از فروش نفت (ثروت ملی) تأمین می شود، نیازمند فرآیند و بستر مناسبی برای اجرا و بهره برداری است تا بتواند در جهت توسعه ملی نقش مناسبی ایفا کند.

تحلیلی بر مسایلی چون طولانی شدن زمان اجرا، افزایش هزینه تمام شده، فقدان توجیه فنی و اقتصادی، مسائل عدیده حقوقی و اجرایی و مشکلات عدیده بهره برداری طرح ها، حاکی از آن است که بسیاری از مشکلات ساختاری بوده و حتی قبل از شکل گیری طرح، دامنگیر شبکه طرح های عمرانی کشور است. شاید به همین دلیل باشد که نهادهای مهمی همچون سازمان مدیریت و برنامه ریزی بارها دچار تغییرات گسترده شده اند.

نظام پیدایش و ساختارهای تأمین مالی و اجرای طرح های عمرانی

از آنجا که در سال های گذشته تأمین منابع مالی عمده طرح های عمرانی به عهده دولت بوده، کمبود منابع و بدهی های دولت مانعی جدی در توسعه زیرساخت های ملی بوده است. به دلیل محدودیت شدید بودجه های دولتی و تخصیص ناچیز اعتبارات، در صورت اجرا نشدن ساختارهای مناسب تأمین مالی پروژه ها، مشکلات این

پروژه‌ها تشدید شده و زیرساخت‌های شرکت‌های مهندسی و ساخت کشور رو به اضمحلال خواهد رفت. از دیگر سو، عدم استفاده بهینه از نیروی انسانی مهندسی و مدیریتی کشور، مشکلات اقتصادی و اجتماعی داخلی را تشدید کرده و به افزایش نرخ مهاجرت متخصصین خواهد انجامید. نتیجه این وضع پیزی جز بدتر شدن جایگاه کشور از نظر وضع زیرساخت‌ها و کاهش شدید ظرفیت مهندسی و ساخت کشور و نهادهای آن نخواهد بود. دیدگاه سند چشم‌انداز بیست‌ساله و قوانین توسعه کشور، الزام توسعه اقتصادی مبتنی بر سرمایه‌گذاری متناسب در زیرساخت‌ها را دوچندان می‌کند. از سوی دیگر در تحلیل عدم تحقق رشد اقتصادی با ثبات و مناسب در کشور با توجه به فزونی نیروی کار، نقش دو عامل سرمایه‌گذاری و بهره‌وری مهم‌تر به نظر می‌رسد. تغییرات در بهره‌وری نیز یک فرآیند میان‌مدت بوده و ضمن تغییرات فرهنگی و استفاده از تحولات تکنولوژی در بستر تغییر رفتارها و نهادینه شدن آنها در جامعه معطوف می‌باشد. اما عامل سرمایه و سرمایه‌گذاری حتی در کوتاه مدت نیز از توانایی بهبود در رشد اقتصادی برخوردار است. در افزایش بهره‌وری کار و سرمایه، عوامل اجرایی طرح‌ها، نظام تعریف بهینه طرح و روش‌های جدید اجرای پروژه مانند روش‌های دگر اجرای BOT و یا مشارکت‌های بخش خصوصی یا دولتی در قالب انواع PPP می‌تواند کارگشا باشد.

مشکلات قانونی و حقوقی حین طراحی، اجرا و بهره‌برداری طرح‌ها

تشخیص صلاحیت عوامل اجرایی، روند برگزاری مناقصات، ارجاع کار و نحوه عقد و مدیریت قراردادها و همچنین ابهام در اختیارات و وظایف کارفرما و پیمانکار، بروز دعاوی متعدد، مشکلات محاسبه فهرست بهایی، مسائل محاسبه تأخیرات مجاز و غیر مجاز، برخی عدم شفافیت‌ها در شرایط تعلیق، خاتمه و فسخ پیمان‌ها نیز از جمله قوانینی هستند که باید مورد بازنگری قرار گیرند. در این حوزه می‌توان با انجام مقایسه‌های تطبیقی میان قوانین داخلی و خارجی، راهکارهایی برای بهبود وضعیت موجود ارائه نمود.